C/2024/6879

28.11.2024

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru

Koncepce Zelené a sociální dohody pro Evropu založené na ekonomice blahobytu

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(C/2024/6879)

Zpravodajka: **Maria NIKOLOPOULOU**

Poradkyně	Agata MEYSNER (pro zpravodajku) Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA (pro skupinu I)
Rozhodnutí plenárního shromáždění	18. 1. 2024
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu
Odpovědná sekce	Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí
Přijato v sekci	3. 9. 2024
Přijato na plenárním zasedání	19. 9. 2024
Plenární zasedání č.	590
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	166/8/5

1. Závěry a doporučení

1.1 EHSV je pevně přesvědčen, že Zelená dohoda pro Evropu by měla převzít širší společenskou perspektivu a být posílena, aby podporovala ekonomiku blahobytu, jež prospívá lidem i naší planetě. Ekonomikou blahobytu se rozumí orientace politiky a přístup ke správě věcí veřejných, jehož smyslem je, aby se obyvatelé a jejich blahobyt staly ústředním bodem tvorby politik a rozhodování.

1.2 Má-li EU dosáhnout svých cílů v oblasti klimatu a biologické rozmanitosti, je třeba provést ve vnitrostátním právu příslušné právní předpisy a zintenzivnit přijímání a rozvoj stávajících řešení ve všech členských státech a více investovat do výzkumu, vývoje a inovací s cílem nalézt další nová řešení. EHSV se domnívá, že Evropská komise ani Evropský parlament nesmí snižovat úroveň ambicí ani zdržovat plnění stávajících cílů. Naopak je nutné uspíšit vytvoření podmínek pro příznivé investiční prostředí, poskytnout přístup k čisté a cenově dostupné energii, nabídnout nová technologická řešení přispívající ke klimaticky neutrálnímu hospodářství a zavést dostatečnou technickou a finanční podporu a záchranné sítě pro členské státy, podniky v dotčených odvětvích, jednotlivé občany a organizace občanské společnosti, kteří budou muset zmíněné předpisy provádět.

1.3 Současné financování transformace je nedostatečné, a EHSV proto zdůrazňuje, že je zapotřebí, aby EU i členské státy přilákaly více veřejných i soukromých investic. Výbor rovněž upozorňuje, že je důležité, aby vnitrostátní rozpočty podporovaly transformaci, a domnívá se, že je třeba více usilovat o navýšení rozpočtů pomocí souboru různých mechanismů, mezi něž může patřit boj proti daňovým únikům, zlepšení výběru daní, okamžité zastavení stávajících dotací škodlivých pro životní prostředí a zamezení novým dotacím, reforma stávajících dotací, zvýšení daně z fosilních paliv, prosazování vyšších daní pro 1 % nejbohatších obyvatel světa a podpora udržitelné hospodářské činnosti, která vytváří zdroje.

1.4 Chceme-li dosáhnout ekonomiky blahobytu, musíme zajistit veřejné prostředky na financování investic v klíčových oblastech politiky, jež souvisejí s ekologickou a spravedlivou transformací, jako je vzdělávání, sociální ochrana a zdravotní péče. Zároveň je třeba zachovat vyvážený přístup mezi zvyšováním veřejných investic a udržitelností veřejných financí, aby se zabránilo úsporným opatřením.

1.5 Hospodářství představuje klíčový faktor z hlediska udržitelnosti. Je proto zapotřebí, abychom upustili od růstové ekonomiky založené na HDP a prosazovali komplexní politický rámec, který bude podporovat udržitelnou ekonomiku zaměřenou na zajištění dobrých životních podmínek společnosti a dosažení cílů OSN v oblasti udržitelného rozvoje, Pařížské dohody a plánu pro biologickou rozmanitost.

1.6 EHSV se domnívá, že by měl být zajištěn všeobecný a cenově dostupný přístup ke vzdělávání, zdravotní péči, sociální ochraně a bydlení. Základní zdroje, jako jsou udržitelně vyráběné potraviny, čistá voda a energie, by měly být poskytovány takovým způsobem, aby každý mohl vést udržitelný životní styl. Společnost by měla průběžně diskutovat o tom, jak definovat pojmy „přístup“ a „základní“ a jak zajistit, aby odpovídaly měnícím se potřebám obyvatelstva.

1.7 EHSV apeluje na EU, členské státy a podniky, aby investovaly do odborné přípravy, rekvalifikace a prohlubování dovedností, a požaduje, aby na místní, regionální, celostátní a unijní úrovni probíhalo vzdělávání v oblasti demokracie a veřejných institucí.

1.8 EHSV se domnívá, že v zájmu zajištění dobrých životních podmínek občanů je třeba konstruktivně a inkluzivně zvýšit zapojení občanské společnosti. Ohled je při tom nutné brát zejména na nedostatečně zastoupené skupiny, jako jsou mladí lidé, ženy, migranti a osoby se zdravotním postižením. Toho lze dosáhnout zlepšením přístupu organizací občanské společnosti k financování a podporou občanské účasti vycházející zdola. Sociální dialog je rovněž nepostradatelnou součástí zlepšování dobrých životních podmínek. EHSV dále vyzývá k podpoře participativních mechanismů, jakými jsou evropské občanské iniciativy, a má za to, že stanovení méně přísných požadavků a zajištění konstruktivní reakce ze strany Evropské komise povede ke vzniku většího počtu těchto iniciativ.

1.9 EHSV se domnívá, že by mělo být vypracováno interinstitucionální prohlášení EHSV, Evropského parlamentu, Rady EU a Evropské komise, v němž by byl stanoven pevný rámec, jenž zaručí ochranu a prosazování zájmů a práv příštích generací. Evropská komise by měla za tímto účelem jmenovat komisaře pro budoucí generace.

2. **Souvislosti**

2.1 Zelená dohoda pro Evropu odstartovala zásadní a nezbytnou transformaci v oblasti klimatických opatření a ochrany životního prostředí a ovlivnila řadu odvětví včetně energetiky, dopravy, průmyslu a zemědělství. Zhoršující se krize v oblasti klimatu a biologické rozmanitosti, šíření pandemií, eskalace válečných konfliktů, klesající konkurenceschopnost, rostoucí životní náklady a prohlubující se nerovnost nicméně představují další významné výzvy, které zvyšují politické napětí a zjevně ohrožují dosažení cílů Zelené dohody pro Evropu. Tyto stupňující se krize odhalují nejen křehkost našeho systému, ale také potřebu transformace. Již není možné se tvářit, že se nic neděje.

2.2 Stupňující se trojí krize, jíž prochází naše planeta, představuje největší hrozbu pro zmírnění chudoby, zajištění důstojné práce a sociální spravedlnosti, ale i pro vytvoření dlouhodobě příznivého podnikatelského prostředí. Globální oteplování, úbytek biologické rozmanitosti a znečištění ohrožují veškerý život na naší planetě a přispívají k nárůstu konfliktů a sociálních nepokojů v celé Evropě i v zemích globálního Jihu. V tomto kontextu je stále naléhavější přehodnotit náš vztah s přírodou a chránit a případně obnovit přírodní ekosystémy, na kterých závisí lidé a většina jejich hospodářských činností ([1]).

([1]) Stanovisko - Evropský hospodářský a sociální výbor - Komplexní strategie pro biologickou rozmanitost na COP16: spolupráce všech odvětví v zájmu dosažení společného cíle (Úř. věst. C, C/2024/6880, 28.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6880/oj).

2.3 Ekonomikou blahobytu se rozumí orientace politiky a přístup ke správě věcí veřejných, jehož smyslem je, aby se obyvatelé a jejich blahobyt staly ústředním bodem tvorby politik a rozhodování. V ekonomice blahobytu musí společnost v souladu se svou ústavou usilovat o blaho všech svých členů. V zájmu dosažení tohoto cíle je třeba vycházet z předpokladu, že peníze a kapitál jsou důležitými nástroji směny a investic, nikdy však nejsou samy o sobě účelem. Ekonomický model usilování o společné blaho je založen na hodnotách, které všichni uznávají jako všeobecné: lidská důstojnost, solidarita, ekologická udržitelnost, sociální spravedlnost, transparentnost a demokratická účast. ([2]) Jedním z faktorů umožňujících uskutečnění vize blahobytu je hospodářství. ([3]) Pokrok se v ekonomice blahobytu neměří pouze tradičními hospodářskými ukazateli, jako je HDP, ale také ukazateli, které zohledňují kvalitu života, jako je zdraví, vzdělání, kvalita životního prostředí a sociální vazby. Tento holistický přístup zdůrazňuje význam spravedlivého rozdělení zdrojů a příležitostí a zajišťuje, že hospodářské přínosy budou široce sdílet všechny složky společnosti.

2.4 Má-li EU v následujícím funkčním období dosáhnout svých cílů v oblasti klimatu a biologické rozmanitosti stanovených pro rok 2030 a další období, je třeba provést ve vnitrostátním právu příslušné právní předpisy a zintenzivnit přijímání a rozvoj stávajících řešení ve všech členských státech a více investovat do výzkumu, vývoje a inovací s cílem nalézt další nová řešení. EHSV se domnívá, že Evropská komise ani Evropský parlament nesmí v nastávajícím funkčním období snižovat úroveň ambicí ani zdržovat plnění stávajících cílů. Naopak je nutné uspíšit vytvoření podmínek pro příznivé investiční prostředí, poskytnout přístup k cenově dostupné energii, nabídnout nová technologická řešení přispívající ke klimaticky neutrálnímu hospodářství, provádět odpovídající posouzení dopadů a zavést technickou a finanční podporu a záchranné sítě pro členské státy, podniky ve všech dotčených odvětvích, jednotlivé občany a organizace občanské společnosti, kteří budou muset zmíněné předpisy provádět.

2.5 Evropská komise vydala v roce 2023 zprávu o strategickém výhledu ([4]), v níž se zaměřila na to, jak zajistit, aby se problematika udržitelnosti a dobrých životních podmínek stala nedílnou součástí otevřené strategické autonomie Evropy, a navrhla za tímto účelem deset opatření. Tato transformace má zásadní význam pro dosažení klimatické neutrality a udržitelnosti EU a pro zajištění její dlouhodobé konkurenceschopnosti a celosvětově vedoucího postavení v oblasti hospodářství pro nulové čisté emise. Zpráva obsahuje přehled hlavních výzev a návrhy opatření, jejichž prostřednictvím jim hodlá čelit, včetně vybudování ekonomiky zaměřené v prvé řadě na vytvoření dobrých životních podmínek. Kromě toho se v ní navrhuje, jak řešit nedostatek kvalifikovaných pracovníků pro dosažení udržitelnosti a jak zajistit dostatečné financování transformace.

2.6 Podle prvního evropského posouzení klimatických rizik pro hospodářství ([5]), které provedla Evropská agentura pro životní prostředí, se náš kontinent otepluje rychleji než ostatní oblasti naší planety a stávající politická opatření se neprovádějí takovým tempem, aby bylo možné dosáhnout cílů EU v oblasti klimatické neutrality. Světová banka poukazuje na to, že náklady vyplývající z nečinnosti v oblasti klimatu jsou v Evropě mnohem vyšší než náklady na klimatická opatření. ([6]) Kromě toho se odhaduje, že více než 50 % globálního HDP závisí na přírodě ([7]) a zhruba 40 % pracovních míst celosvětově přímo závisí na zdravých ekosystémech ([8]). Miliardy eur se však utrácejí za dotace, které škodí životnímu prostředí, přestože se již desítky let diskutuje o jejich omezení.

2.7 Podle zprávy Global Resources Outlook 2024 (Globální výhled v oblasti zdrojů na rok 2024) ([9]) by předpokládaný 60 % nárůst využívání zdrojů do roku 2060 mohl zmařit úsilí o dosažení nejen celosvětových cílů v oblastech klimatu, biologické rozmanitosti a znečištění, ale také v oblasti hospodářské prosperity a dobrých životních podmínek lidí. Jedinou schůdnou možností je přestat v rámci úsilí o zlepšení životních podmínek spojovat hospodářský růst s emisemi skleníkových plynů, využíváním zdrojů a zhoršováním stavu životního prostředí a podporovat prosperující ekonomiky a udržitelné podniky.

([2]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Ekonomika pro společné blaho: udržitelný ekonomický model zaměřený na sociální soudržnost (Úř. věst. C 13, 15.1.2016, s. 26).

([3]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Udržitelné hospodářství v souladu s našimi potřebami (Úř. věst. C 106, 31.3.2020, s. 1), Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „Dosažení pokroku v souvislosti s politickým rámcem EU pro spravedlivou transformaci – jaká opatření jsou zapotřebí?“ (průzkumné stanovisko na žádost belgického předsednictví) (Úř. věst. C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj).

([4]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_23_3623.

([5]) https://www.eea.europa.eu/publications/european-climate-risk-assessment.

([6]) https://www.worldbank.org/en/region/eca/brief/economics-for-disaster-prevention-preparedness-europe.

([7]) Study for a methodological framework and assessment of potential financial risks associated with biodiversity loss and ecosystem degradation (Studie pro metodologický rámec a posouzení možných finančních rizik spojených s úbytkem biologické rozmanitosti a degradací ekosystému), Evropská komise.

([8]) World Employment and Social Outlook 2018(Světový výhled v oblasti zaměstnanosti a sociální oblasti na rok 2018), MOP.

([9]) https://www.resourcepanel.org/reports/global-resources-outlook-2024.

2.8 Podle Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC) může zavedení správných politik, infrastruktury a technologií, které umožní změnit náš životní styl a chování, vést do roku 2050 ke snížení emisí skleníkových plynů o 40–70 % ([10]). Spotřební rozhodnutí, zejména osob s nižšími příjmy, jsou však většinou ovlivněna nízkými cenami a mírou výhodnosti, neboť udržitelné alternativy jsou často buď nedostupné, nebo cenově nepřijatelné. Platí to pro různé zboží a služby, včetně dopravy, bydlení, potravin a výrobků. EHSV je přesvědčen, že je třeba posílit systémový přístup k udržitelnému chování, aby se zajistilo, že udržitelný životní styl bude představovat pro všechny tu nejvýhodnější, nejdostupnější a nákladově nejefektivnější možnost.

3. **Vize sociálního blahobytu**

3.1 Základem sociálního blahobytu by měl být vyvážený trojúhelník svobody, povinností a práv všech občanů. Společnost by měla usilovat o to, aby žila v souladu s přírodou a v rámci mezí naší planety, aniž by byla vystavena strádání. Vycházet a těžit by při tom měla z udržitelného hospodářství, jež bude klást důraz na zajištění dobrých životních podmínek, bude brát ohled na klima, přírodu a životní prostředí a bude zachovávat a rozvíjet příležitosti, aby příští generace mohly uspokojit své potřeby.

3.2 Základní podmínkou sociálního blahobytu je rovnost, přičemž lidem je třeba poskytovat náležitou podporu, aby mohli uspokojovat své potřeby. Je nutné výrazně omezit strukturální překážky, neboť přispívají ke zvyšování sociální nerovnosti. Zranitelné skupiny, jako jsou senioři, osoby se zdravotním postižením, lidé žijící ve venkovských a izolovaných oblastech a regionech, ale také mladí lidé a ženy, kteří mají z hlediska práv a příjmů co dohánět, potřebují během transformace odpovídající podporu.

3.3 Vlády by měly zajistit, aby všichni mohli žít v bezpečí. Pocit bezpečí ve vlastním prostředí představuje základní aspekt sociálního a ekonomického blahobytu, neboť sociální nestabilita vede k nestabilitě ekonomické a naopak. K zajištění míru a bezpečnosti před vnitřními i vnějšími hrozbami je zapotřebí přijmout vhodná opatření a investovat do různých oblastí.

3.4 EHSV se domnívá, že by měl být zajištěn všeobecný a cenově dostupný přístup ke vzdělávání, zdravotní péči, sociální ochraně a bydlení. Přístup k základním zdrojům, jako jsou udržitelně vyráběné potraviny, čistá voda a energie, by měl být zajištěn tak, aby každý mohl vést udržitelný životní styl. Společnost by měla průběžně diskutovat o tom, jak definovat pojmy „přístup“ a „základní“ a jak zajistit, aby odpovídaly měnícím se potřebám obyvatelstva.

4. **Koncepce Zelené a sociální dohody pro Evropu**

Hospodářská situace

4.1 V současné Zelené dohodě pro Evropu se sice zdůrazňuje, že je nutné „nikoho neopomíjet“, tato zásada by se však v dohodě měla odrážet daleko víc, aby bylo možné lépe řešit sociální a společenské aspekty ekologické transformace a základní příčiny globálních krizí. Naléhavě potřebujeme obnovené politické, ekonomické a společenské paradigma zaměřené v prvé řadě na dobré životní podmínky lidí a prosperitu naší planety, které by mělo posílit udržitelnou hospodářskou činnost, výroba a spotřebu. Chceme-li usnadnit dobré životní podmínky a ekologickou a spravedlivou transformaci v souladu s cíli udržitelného rozvoje OSN, Pařížskou dohodou a plánem pro biologickou rozmanitost, potřebujeme zásadní posun k silnému udržitelnému hospodářství.

4.2 Jeden ze zásadních kroků představuje reforma současného hospodářského modelu, přičemž je třeba upustit od růstu založeného na HDP ([11]) a prosazovat komplexní politický rámec, který bude podporovat udržitelnou ekonomiku zaměřenou na zajištění dobrých životních podmínek společnosti, což je cíl, který se zdůrazňuje i v 8. akčním programu pro životní prostředí ([12]). Tento cíl podpořili také spolunormotvůrci, podle nichž je nutné usilovat o to, aby lidé mohli do roku 2050 vést spokojený život v mezích naší planety, a to v rámci ekonomiky blahobytu, kde se ničím neplýtvá, růst je regenerativní, bylo dosaženo klimatické neutrality a nerovnost byla výrazně omezena.

([10]) https://www.ipcc.ch/2022/04/04/ipcc-ar6-wgiii-pressrelease/.

([11]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Opatření nad rámec HDP v zájmu úspěšného oživení a udržitelné a odolné ekonomiky EU (Úř. věst. C 152, 6.4.2022, s. 7).

([12]) Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/591 ze dne 6. dubna 2022 o všeobecném akčním programu Unie pro životní prostředí na období do roku 2030 (Úř. věst. L 114, 12.4.2022, s. 22).

4.3 Podle studie Institutu pro klimatickou ekonomiku ([13]) činí schodek investic v oblasti klimatu pro dosažení cílů do roku 2030 přibližně 406 miliard EUR ročně (2,6 % HDP EU). Stejně tak bude obtížné dosáhnout 10 % rozpočtových cílů v oblasti boje proti úbytku biologické rozmanitosti stanovených na období 2026–2027 ([14]). Klíčová proto bude mobilizace dalších veřejných a soukromých prostředků na ekologické investice a krátkodobě nové využití části dostupných prostředků a dotací tak, aby to mělo nějaký účinek.

4.4 EHSV vybízí EU a členské státy, aby se více snažily navýšit své rozpočty pomocí souboru různých mechanismů, mezi něž může patřit boj proti daňovým únikům, zlepšení výběru daní, okamžité zastavení stávajících dotací škodlivých pro životní prostředí a zamezení novým dotacím, reforma stávajících dotací, zvýšení daně z fosilních paliv a podpora udržitelné hospodářské činnosti, která vytváří zdroje. EHSV navrhuje prosadit vyšší zdanění 1 % obyvatel, kteří vlastní téměř polovinu celosvětového bohatství, a využít tyto příjmy k financování transformace.

4.5 Chceme-li dosáhnout ekonomiky blahobytu, musíme zajistit veřejné prostředky na financování investic a reforem v klíčových oblastech politiky, jež souvisejí s ekologickou a spravedlivou transformací, jako je vzdělávání, sociální ochrana a zdravotní péče. Je třeba se vyvarovat úsporných opatření, jakých jsme byli svědky během předchozí hospodářské krize. Pro dosažení vyváženého přístupu mezi zvýšením veřejných investic a udržitelností veřejných financí je proto zcela nezbytné zajistit provádění řádné strategie v oblasti veřejných investic.

4.6 EU by měla lépe informovat o finančních prostředcích, které jsou v současné době k dispozici, a zjednodušit postupy, aby je podniky mohly využívat.

4.7 Zatím nic nenasvědčuje tomu, že by na celosvětové úrovni došlo k rozsáhlému úplnému oddělení. Proto je nezbytné navrhnout a zavést řešení, která pomohou snížit spotřebu zdrojů a dematerializovat hospodářství po celém světě. To musí být provedeno rovnoměrným způsobem a musí to umožnit spravedlivý rozvoj, zejména v zemích s nízkými příjmy. V zájmu získání komplexní představy o spotřebě materiálů v různých zemích by měl být použit přístup založený na materiálové stopě, jak vyzval Evropský parlament a několik členských států, které si již z hlediska snižování materiálové stopy stanovily své vnitrostátní cíle. EHSV podporuje požadavek Rady, aby byl stanoven dlouhodobý cíl EU pro udržitelné využívání zdrojů a využití zelených veřejných zakázek, jak se uvádí v závěrech Rady k 8. akčnímu programu pro životní prostředí ([15]).

4.8 Podniky – od velkých podniků po mikropodniky a malé a střední podniky, družstva a subjekty sociální ekonomiky – hrají v rámci ekologické transformace důležitou úlohu, neboť procházejí transformací v rámci své vlastní činnosti a zároveň přispívají k transformaci dalších subjektů tím, že poskytují řešení v oblasti klimatu a životního prostředí. Mají rovněž ústřední úlohu v ekonomice blahobytu díky tomu, že vytvářejí zdroje a poskytují lidem udržitelná pracovní místa, zboží a služby.

4.9 Aby mohly podniky plnit v rámci udržitelné transformace a ekonomiky blahobytu svou úlohu, musí mít zajištěny rovné podmínky, aby se zamezilo nekalé hospodářské soutěži. Proto musí veškeré dovážené zboží podléhat stejným normám, jako zboží vyrobené v Evropě. Je nutné, aby podnikatelské prostředí podporovalo inovace, investice a obchod a usnadňovalo transformaci. Všem podnikům je třeba vytvořit podmínky, které jim pomohou tuto transformaci zvládnout, přičemž je nutné uznat, že v závislosti na odvětví a velikosti podniku se tyto podmínky i potřeby liší. Zásadní význam má snižování byrokracie a urychlení povolovacích řízení.

4.10 Měly by být sdíleny osvědčené postupy týkající se praktických opatření, která přijala evropská města. Po vzoru iniciativ Grenoblu a Amsterdamu, v nichž jsou na místech vlastněných zastupitelstvy výslovně vyloučeny reklamy na leteckou dopravu, letiště, SUV, plavby na výletních lodích a společností působící v oblasti fosilních paliv, by měla být omezena reklama na fosilní paliva a výrobky a služby spojené s vysokými emisemi uhlíku a náročné na spotřebu materiálu, a to zejména na veřejných místech a na internetu, aby se nepodporovala nadměrná spotřeba.

([13]) https://www.i4ce.org/en/publication/european-climate-investment-deficit-report-investment-pathway-europe-future/.
([14]) Biodiversity mainstreaming (Začleňování biologické rozmanitosti), Evropská komise.
([15]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11326-2024-INIT/cs/pdf.

4.11 V zájmu rozvoje inkluzivnějšího zaměstnávání by mělo být podporováno vytváření široké škály různých podniků a obchodních modelů, včetně sociálních, oběhových a solidárních systémů, jako je správcovské vlastnictví, družstva a podnikání žen a mladých lidí. Sociální ekonomika a ekonomika sdílení by měly hrát významnější úlohu a poskytovat důstojná pracovní místa, kvalitní odbornou přípravu a vzdělávací příležitosti, které budou ekologické a zároveň budou přinášet pracovní uspokojení. V zájmu podpory dobrých životních podmínek i produktivity a rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem musí být navíc pracovní podmínky určovány rovnováhou mezi životní situací daného jednotlivce a specifickými potřebami podniku, a to včetně opatření, jako je zkrácení pracovní doby, bude-li to vhodné.

Vzdělávání a posílení postavení

4.12 Vzdělávání musí posilovat občanské povědomí obyvatel a podporovat osvojování zdravého a udržitelného životního stylu. Díky řadě aspektů oběhového hospodářství, jako je opětovné použití, změna účelu, oprava a sdílení výrobků, je možné snížit individuální spotřebu, aniž by to vedlo ke strádání. Světová ekonomika je však oběhová pouze ze 7,2 %, což znamená, že více než 90 % materiálů se buď vyhodí, ztratí, nebo se nedá opětovně použít ([16]). Tato řešení se ve společnosti díky mladším generacím do značné míry prosazují jako trend, avšak k tomu, abychom přešli na plně oběhové hospodářství, potřebujeme mezigenerační řešení.

4.13 Je třeba posílit a učinit povinnými výchovu k demokracii a vzdělávání o veřejných institucích, jež působí na místní, regionální, celostátní i evropské úrovni, aby všichni žáci a studenti získali vědomosti nezbytné k pochopení toho, co je to demokratický systém, jak se v Evropě přijímají rozhodnutí, jaká jsou s tím spojená omezení a výzvy a jak být aktivním občanem. Orgány EU by měly kromě toho zintenzivnit své úsilí o to, aby občany jednoduchým, konkrétním a přístupným způsobem informovaly o úloze EU, a to zejména na místní úrovni.

4.14 Roste poptávka po dovednostech důležitých pro zajištění udržitelné budoucnosti a pracovníci musí mít nezbytné technické a sociální dovednosti, které mají zásadní význam pro konkurenceschopnost EU. EHSV naléhavě vyzývá EU, členské státy a podniky, aby investovaly do odborné přípravy, změny kvalifikace a prohlubování dovedností.

Zapojení občanské společnosti

4.15 Lidé by měli být vybízeni k tomu, aby se v zájmu dosažení společného cíle angažovali a sdružovali a aby za tímto účelem využívali mechanismy, jako je evropská občanská iniciativa. EHSV se domnívá, že by vznikalo více evropských občanských iniciativ, kdyby se zmírnily související požadavky a reakce Evropské komise byla konkrétní a konstruktivní.

4.16 Demokratické systémy musí zajistit lepší zastoupení a začlenění, které bude doprovázet větší zapojení občanské společnosti a správa věcí veřejných vycházející zdola. Mechanismy, jako jsou občanská shromáždění, představují důležitou součást participativních rozhodovacích procesů a vlády by měly v rámci tvorby svých politik měly podporovat rozmanitější zastoupení občanů a aktivnější a konstruktivnější zapojení organizované občanské společnosti. Všichni občané, všechny místní komunity a složky společnosti by měli mít možnost se více zapojit do demokratického procesu a ovlivnit jej. Vzhledem k tomu, že nerovnost podkopává důvěru v politiky a náš politický systém, musíme v zájmu ochrany našich demokratických systémů investovat do lidí.

([16]) https://www.circularity-gap.world/2023#:~:text=The%20global%20economy%20is%20now%20only%207.2%25%20circular&text=This%20means%20that%20more%20than,such%20as%20buildings%20and%20machinery.

4.17 Sociální dialog hraje klíčovou úlohu v průmyslových odvětvích a sektorech, které se budou muset zredukovat. Jeho úkolem je zajistit, že pracovníci, kteří přijdou o práci, budou mít na výběr důstojnou a uspokojivou alternativu. Jedním ze způsobů, jak toho lze dosáhnout, je prosazovat politický rámec pro spravedlivou transformaci, jak EHSV vyzval ve svém stanovisku *Dosažení pokroku v souvislosti s politickým rámcem EU pro spravedlivou transformaci – jaká opatření jsou zapotřebí?* ([17]). EU a členské státy by měly sledovat a posílit uplatňování základních práv pracovníků zakládat odbory, vstupovat do nich bez obav z postihu a zapojovat se do kolektivního vyjednávání, a to v nově vznikajících zelených odvětvích hospodářství i mimo ně. EHSV v této souvislosti zdůrazňuje ustanovení týkající se sledování provedení doporučení Rady k posílení sociálního dialogu v Evropské unii ([18]) a poukazuje na to, že se členským státům doporučuje, aby do 18 měsíců od zveřejnění tohoto doporučení předložily seznam opatření k jeho provedení vypracovaný po konzultaci se sociálními partnery. Sociální partneři by měli sehrát při přípravě ukazatelů pro sledování zmíněného provedení významnou roli ([19]).

4.18 EU by měla poskytovat prostředky (včetně základního financování) na podporu občanské účasti vycházející zdola a zaměřené na spravedlivou transformaci. Ve snaze umožnit sociální inovace by měla také nabízet různé formy poradní demokracie, a to v různých kontextech a na různých úrovních. To zahrnuje komunitní iniciativy, města v procesu transformace, participativní sestavování rozpočtů, občanská shromáždění, rady mládeže pro energetiku, inkluzivní strategické plánování měst, více konzultací s občany o tom, jak stanovit prioritní opatření, komunitní zahrady, energetická společenství a družstva. Zvláštní pozornost by měla být věnována rozmanitosti a inkluzivnosti, aby se mohli zapojit i mladí lidé, migranti a osoby se zdravotním postižením, a také tomu, jak je v těchto iniciativách zohledněn genderový rozměr.

4.19 Povinně musí být požadováno provádění účinných a inkluzivních konzultací s občany a zúčastněnými stranami. Příslušné právní předpisy EU by měly obsahovat pobídky a normy týkající se zajištění konstruktivního a včasného zapojení na místní úrovni.

Úvahy pro budoucí generace

4.20 V zájmu zajištění mezigenerační spravedlnosti je třeba, aby v rámci Zelené a sociální dohody pro Evropu byla do všech politik začleněna práva mladých a budoucích generací. EHSV již podpořil ověřování dopadu předpisů EU na mladé lidi a jako první instituce EU jej vyzkoušel při přípravě svých stanovisek. Ve spolupráci s několika mládežnickými organizacemi EHSV rovněž zavedl mechanismy, jako jsou kulaté stoly mládeže o otázkách klimatu a udržitelnosti ([20]). Mladí lidé jako jedni z prvních požadovali vytvoření Zelené dohody pro Evropu, a měli by také hrát klíčovou úlohu v Zelené a sociální dohodě pro Evropu a být do ní konstruktivně zapojeni.

4.21 Vzhledem k současné demografické situaci stárnoucího obyvatelstva v EU a neplaceným pečovatelským povinnostem, jež zastávají převážně ženy, budou zapotřebí cenově dostupnější a kvalitnější pečovatelské služby. Je nutné řešit nedostatek finančních prostředků a služeb, přičemž politiky musí zajistit udržitelnost, aniž by příští generace zatížily neudržitelným zadlužením.

4.22 Ústřední úlohu by při tvorbě politik měla mít zásada mezigenerační spravedlnosti, aby se zajistilo, že zátěž spočívající buď ve zmírnění případného rizika nebo přizpůsobení se případným nevyhnutelným tlakům nebude jednostranně přenášena na příští generace. Do pokynů pro zlepšování právní úpravy by proto mělo být zahrnuto posouzení dopadu na další generace. Transformační politiky musí sloužit dlouhodobým zájmům evropských občanů, včetně příslušníků dalších generací, a neměly by pro ně vytvářet škodlivé závislosti.

([17]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „Dosažení pokroku v souvislosti s politickým rámcem EU pro spravedlivou transformaci – jaká opatření jsou zapotřebí?“ (Úř. věst. C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj).

([18]) Doporučení Rady ze dne 12. června 2023, k posílení sociálního dialogu v Evropské unii (*Úř. věst. C, C/2023/1389, 6.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/1389/oj*).

([19]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu doporučení Rady k posílení sociálního dialogu v Evropské unii (COM(2023) 38 final – 2023/0012 (NLE)) a ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Posílení sociálního dialogu v Evropské unii: využití jeho plného potenciálu ke zvládnutí spravedlivých transformací (COM(2023) 40 final) (Úř. věst. C 228, 29.6.2023, s. 87).

([20]) https://www.eesc.europa.eu/cs/initiatives/kulate-stoly-mladeze-o-otazkach-klimatu-udrzitelnosti.

4.23 V zájmu zajištění úzké spolupráce mezi orgány EU by EHSV, Evropský parlament, Rada EU a Evropská komise měly vypracovat interinstitucionální prohlášení, v němž stanoví pevný rámec, jenž zaručí ochranu a prosazování zájmů a práv budoucích generací, a v němž se tyto orgány zaváží, že záruky pro budoucí generace zapracují do právních rámců a politik.

4.24 V příští Evropské komisi by měl být jmenován komisař pro budoucí generace s průřezovým portfoliem, který se bude podílet na všech legislativních procesech s cílem zajistit, aby nové i stávající politiky měly na příští generace pozitivní dopad. Evropská komise by při tom měla vycházet z úspěšných příkladů podobných funkcí, jež existují po celém světě a jedním z nichž je komisař pro budoucí generace ve Walesu.

V Bruselu dne 19. září 2024.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Oliver RÖPKE